

ÁRTALOMNÖVELŐ DROGPOLITIKA

A SZIGORODÓ KÁBÍTÓSZER-SZABÁLYOKRÓL

A kormány a szervezett bűnözés visszaszorítása érdekében – többek között – a Büntető törvénykönyv átfogó módosítását javasolja a parlamentnek. A törvényjavaslat egyik leginkább vitatható része a „kábitószerrel visszaélés” és a hozzá kapcsolódó paragrafusok megváltoztatása. Ha az Országgyűlés elfogadja az előterjesztést, a jövőben rendkívül szigorú szabályok sújtják az illegális drogokkal kapcsolatba kerülőket – és nemcsak a kereskedőket, hanem a fogyasztókat is.

A Büntető törvénykönyv kábitószerrel kapcsolatos rendelkezéseit legutóbb 1993-ban módosították jelentősen: emelték a büntetési tételeket, és növelték a büntetéssel fenyegetett magatartások körét. Az újabb szigorítás terve nem előzmények nélküli, hiszen a mai kormánykoalíció vezető pártja az előző parlamenti ciklus alatt többször is felvetette azt. Igaz, akkor még csak a kábitószerkereskedők elleni keményebb fellépést sürgette. Az elmúlt évek magyarországi büntető drogpolitikájának keserű tapasztalatai és a nemzetközi példák alapján itt lenne a lehetőség, hogy a kábitószerfogyasztást mint társadalmi problémát a jog ésszerű és hatékony módon kezelje. Ezzel szemben a törvényjavaslat a kérdésre szinte kizárólag a tiltás és az elrettentés eszközeivel felel, ami nem a drogok okozta ártalmak csökkenését fogja eredményezni, hanem épp ellenkezőleg: tovább növeli azokat.

AZ ELKÖVETÉSI MAGATARTÁSOK FELOSZTÁSA

A hatályos törvény 282. §-a az összes tiltott magatartást együtt sorolja fel. Kétségtelen, hogy szükség lenne az elkövetési magatartások differenciálására, hiszen más megítélés alá kell esnie a fogyasztóknak és a kábitószerkereskedőknek. A javaslat ezt a különbségtételt meg is teszi: a „fogyasztási típusú” magatartások közé sorolja a termesztést, az előállítás, a megszerzést, a tartást, a szervezetbe juttatást és az országba való behozatalt, kivitelt, illetve az ország területén való átvitelt. A kábitószer kínálását, átadását, forgalomba hozatalát és a ke-

reskedést pedig „kereskedői típusú” magatartásnak minősíti. A két csoport büntetési tételei jelentősen eltérnek egymástól, éppen ezért rendkívül aggályos, hogy a kínálás és az átadás a kereskedői magatartások közé kerültek, hiszen e cselekmények sok esetben a fogyasztás lényegéhez tartoznak.

A FOGYASZTÁS SZANKCIONÁLÁSA

Büntető törvénykönyvünk ma sajátos módon kriminalizálja a kábitószerfogyasztást: nem említi a „fogyaszt” szót, ugyanakkor az elkövetési magatartások között megtalálható a „megszerez” és a „tart” ige. Minthogy szinte lehetetlen anélkül kábitószerrel fogyasztani, hogy azt előtte ne szerezze meg, ne birtokolja az ember, könnyen belátható, hogy hazánkban a drogfogyasztás ma is bűncselekmény. A törvényjavaslat a félreértések és félreértelmezések elkerülése érdekében felveszi az elkövetési magatartások közé a „szervezetébe juttat” kifejezést, ami önmagában nem jelent szigorítást. A jogalkotók üzenete azonban egyértelmű: míg Európa egyre több országában maga a fogyasztás mint bűncselekmény kikerül a bűnüldöző szervek érdeklődési köréből, nálunk ezzel ellentétes folyamat zajlik.

Valódi szigorítást jelent azonban a fogyasztókra alkalmazandó büntetési tételek változása. A jelenlegi szabályok szerint bármely elkövetési magatartás megvalósulása esetén, ha a kábitószer nem haladja meg a csekély mennyiséget, *vétség* valósul meg, amit a törvény két évig tartó szabadságvesztéssel, közérdekű munkával vagy pénzbüntetéssel fenyeget. Ezzel szemben a javaslat *büntettnek* minősíti a csekély mennyiséggel való visszaélést, azon belül a csekély mennyiségű fogyasztást is, és három évig tartó szabadságvesztést rendel az elkövetőkre.

AZ ELTERELÉS

Elfogadhatatlan a javaslatnak azon része, amely a büntetőeljárás helyett választható gyógykezelésről rendel-

A TÖRVÉNYJAVASLAT A KÉRDÉSRE SZINTE KIZÁRÓLAG A TILTÁS ÉS AZ ELRETTENTÉS ESZKÖZEIVEL FELEL, AMI NEM A DROGOK OKOZTA ÁRTALMAK CSÖKKENÉSÉT FOGJA EREDMÉNYEZNI, HANEM ÉPP ELLENKEZŐLEG: TOVÁBB NÖVELI AZOKAT.

kezik. A hatályos Btk. 282/A. § szerint nem büntethető, aki pusztán saját használatra szerzi meg, tartja magánál, termeszt, illetve állítja elő a drogot, de csak abban az esetben, ha annak mennyisége nem több a csekély mennyiség felső határánál. A büntetés elkerülésének további feltétele, hogy az elkövetőnek az első fokú ítélet meghozataláig igazolnia kell, hogy hat hónapos, folyamatos kábítószerfüggőséget megelőző, illetve gyógyító kezelésen vett részt. Ezt nevezik a fogyasztók elterelésének.

A javaslat abból a tételből indul ki, mely szerint csak a kábítószerfüggők tekinthetők a kábítószeres áldozatainak. Az alkalmi és rekreációs fogyasztók, valamint a szereket kipróbálók még nem. Azonban az előterjesztők mindebből azt a képtelen következtetést vonják le, hogy ez utóbbi csoportba tartozóknak szigorúbb büntetéssel kell szembenéznük. A bizonyítottan drogfüggő személyek csekély mennyiség esetén az előállítás, termesztés, tartás, megszerzés, fogyasztás és a felnőttkorú személy részére történő kínálás, átadás esetében vétséget követnek el, és egy évig terjedő szabadságvesztéssel, közérdekű munkával vagy pénzbüntetéssel büntetendők. Ugyanezen cselekményekért a javaslat szerint a nem drogfüggők három évig terjedő szabadságvesztésre számíthatnak. A mai szabályokkal ellentétben kizárólag a drogfüggők élhetnek az elterelés lehetőségével, vagyis ők meghatározott feltételek (kizárólag saját használat, csekély mennyiség, részvétel hat hónapos gyógykezelésen) teljesülése esetén elkerülhetik a büntetést, a drogot kipróbálók és az alkalmi fogyasztók viszont nem.

Felmerül a kérdés, mi alapján tekinthető majd valaki kábítószerfüggőnek? Azoknál a szereknél, melyek nem alakítanak ki fizikai függőséget, vajon melyek lesznek a függés kritériumai? A válaszadás komoly – már-már bírói – felelősséggel terheli majd meg az igazságügyi orvosszakértőket. És vajon valóban csak a függők tekinthetők a drogok áldozatainak? Válaszul nézzünk például egy olyan embert, aki többkevesebb rendszerességgel évek óta fogyaszt különböző drogot. Nem függő, hiszen néha akár több hétig is absztinens marad. Személyes gondjai elől azonban időről időre a kábítószerre menekül, ami újabb problémákat okoz neki. Ha a példában szereplő személy ellen az új törvény hatálybalépése után indul eljárás, akkor nem mentesülhet a börtönbüntetés-től. Vajon neki mire van inkább szüksége: köztörvényes elítéltek mellett letöltendő szabadságvesztésre vagy segítő terápiára?

Ésszerű drogpolitika arra törekedne, hogy a fogyasztók minél kevésbé veszélyes szereket használjanak. Ezzel szemben a törvényjavaslat a károsabb, fizikai függőséget okozó szerek – mint például a heroin

– fogyasztását kedvezőbben ítéli meg, mint az egészséget nem veszélyeztető szerek – kannabisz-származékok – használatát. Emellett a fogyasztók érdekelté válnak abban, hogy több drogot használjanak, hiszen így lebukások esetén könnyebben jelentkezhetnek a függőséget bizonyító elvonási tünetek a szakértői vizsgálat idején.

A MINŐSÍTETT ESETEK

Jelenlegi szabályaink szerint, ha a kábítószerrel visszaélést üzletszerűen vagy fegyveresen követik el, a büntetés már csekély mennyiség esetén is 2–8 évig terjedő szabadságvesztés. Ugyanez vonatkozik arra az esetre is, ha az elkövetéshez fiatal- vagy gyermekkorú személyt használnak fel, vagy a cselekmény folytán ilyen személy jut kábítószerhez. Így van ez abban az esetben is, ha maga a „kábitószer juttató” személy sem felnőttkorú még. A gyakorlatban ez azt jelenti, hogy ha két 15 éves középiskolás közösen fogyaszt drogot, akkor közülük az, aki az összedobott pénzen megveszi a tiltott szert, és átadja társának, 2–8 évig terjedő büntetésre számíthat. Ésszerűnek tűnt, hogy a legközelebbi törvénymódosítás orvosolja ezt a jogalkotói hibát, hiszen a logika csak a már 18. évét betöltött személy súlyosabb felelősségre vonását indokolná azért, hogy fiatalok jut kábítószerhez. Nem így történt.

A javaslat bővíti a súlyosabban büntetendő esetek körét. E minősített esetekben is más a büntetési tétel a fogyasztási és a kereskedői típusú magatartásokra. Így például az üzletszerű vagy „fegyveres fogyasztásért” 2–8 évig terjedő szabadságvesztés járna, míg a kábítószeres üzletszerű vagy fegyveres átadása esetén 5–10 évig terjedne a büntetés. A javaslat nem változtat azon, hogy fiatalok droghoz juttatásáért a 18. évét még be nem töltött személy is súlyosabb büntetést kapjon. Sőt, a 15 éves középiskolások fenti példájánál maradva, a drogot átadó szereplő a javaslat szerint már 5–10 évi szabadságvesztést kaphat. A fogyasztók számára azonban nem az eddig felsoroltak, hanem a következő kitétel jelenti az igazi szigorítást: az, aki „közművelődési intézmény, közhasznú tevékenységet végző szervezet területén, annak környezetében, közművelődési vagy közhasznú tevékenység helyszínén, a fegyveres erők és a büntetés-végrehajtási szervezet objektumában” követi el a bűncselekményt, attól függően, hogy magatartása fogyasztói vagy kereskedői típusú-e, szintén a fenti, szigorúbb büntetésekre számíthat. Az egyetemen vagy annak környékén marihuánát szívó diák tehát 2–8 évig terjedő szabadságvesztéssel sújtható. Ugyanígy járhat például az, aki történetesen egy mú-

zeum mellett fogyaszt drogot. De többségükben „közhasznú tevékenységet végző szervezetnek” minősülnek a drogambulanciák, a jogsegélyszolgálatot működtető civil szervezetek és más, a kábítószerfogyasztók segítségét célzó szervezetek. A jogszabály-előkészítők azért fogalmaztak meg speciális, szigorúbb szabályokat a közművelődési intézményekhez és a közhasznú szervezetekhez mint elkövetési helyekhez kapcsolódóan, mert így kívántak védelmet nyújtani az iskolák környékén felbukkanó kábítószerkereskedőkkel szemben. Azonban a kodifikátorok e szabályokkal magukat a fogyasztó diákokat is súlyosabb büntetéssel sújtják, és olyan intézményeket és azok „környezetét” is bevonták e védett körbe, amelyek nem foglalkoznak fiatalokkal. A legfőbb kifogás mégis az, hogy a rendőrség – a széles körben elterjedt tévhitekkel ellentétben, saját maga által is bevallottan – mind ez idáig egyetlen kábítószerkereskedőt sem ért tetten az iskolák környékén. (Ezzel szemben olykor maguk a diákok között cserélnek gazdát tiltott szerek.) Vagyis ez a szabály jól mutatja a drogszabályok szigorításának várható hatásait: a fokozódó szigor a retorika szintjén a terjesztők és a csempészek ellen irányul, valójában azonban a fiatal drogfogyasztókat sújtja.

A MENNYISÉGEK MEGHATÁROZÁSA

Igen hasznos, hogy a javaslat az egyes kábítószeres csekély és jelentős mennyiségének törvénybe foglalását célozza. A jelenlegi helyzet ugyanis sérti a jogbiztonságot és a jogegyenlőséget, mivel a mennyiségi kérdéseket nem jogszabály, hanem a Legfelsőbb Bíróság 155. számú büntető kollégiumi állásfoglalása tartalmazza. A javaslat a Büntető törvénykönyv hatálybalépéséről és végrehajtásáról szóló törvényerejű rendelet szabályai közé illeszti a legjelentősebb (az ügyek 99%-ában előforduló) kábítószeres mennyiségi tételeit.

Maguk a számok azonban alkalmazhatatlanná tehetik a jogszabályt. A javaslat egyes szerek esetében anélkül határozza meg a csekély mennyiség felső határát, hogy tekintettel lenne az elmúlt évek tapasztalataira. A heroin esetében például a 155. BK. 0,62 gramm 100%-os tisztaságú drogot tekint a csekély mennyiség felső határának. A tapasztalatok szerint egy heroinfüggőnek már a napi adagja is meghaladhatja ezt az értéket. Emiatt a mennyiségi kérdésekkel foglalkozó szakértők egyetértenek abban, hogy e szernél a csekély mennyiség felső határa 1-1,1 gramm legyen. (Tavasszal így foglalt állást az ORFK szakértője, egy független igazságügyi szakértő és az Igazságügyi Minisztériumnak a kérdéssel foglalkozó munka-

társai is.) Mindezzel szemben a javaslat – elgondolkodtató módon – az Egészségügyi Minisztérium előterjesztésére a heroin csekély mennyiségének felső határát 0,60 grammban állapítja meg, mely emelkedés helyett 0,02 grammos csökkenést jelent. Az Egészségügyi Minisztérium, melynek a józan ész szerint leginkább a gyógyítás oldaláról kellene megközelítenie a kérdést, csekély mennyiségnek javasolt értékei szinte minden szer esetében alacsonyabbak voltak az Igazságügyi Minisztérium által javasolt értékeknél. A törvényjavaslatba végül javarészt a szigorúbb értékek kerültek be.

A mennyiségek csökkentése leginkább talán a kannabisz-származékokat érinti. A mostani 10 gramm tiszta THC (a marihuána és a hasis hatóanyaga) helyett a javaslat a csekély mennyiség felső határát 1 grammra viszi le. Ez az 1 gramm azoknak jelent majd komoly problémát, akik saját használatra maguknak termelik meg a marihuánát. Ez ugyanis szezonális növény, azaz évente egyszer lehet szüretelni, ilyenkor szükségszerűen van együtt nagyobb mennyiségű tiltott drog.

A csekély és a jelentős mennyiség közötti 10-szeres szorzót a javaslat 20-szorosra változtatná. (Ma az egészséges ember halálos vagy mérgező adagjának tízszerese számít a csekély mennyiség felső, százszoros pedig a jelentős mennyiség alsó határának.) Gyakorlatilag azonban ennek ellenére sok szernél a jelentős mennyiség is kevesebb lesz, hiszen a csekély mennyiségeket számottevően csökkentik. Az amfetamin esetében (mely talán ma a legtöbb gondot okozza a fiatalok között) például a jelentős mennyiség 20 grammról 10 grammra csökken. A THC-nál 100 grammról 20 grammra változik ez a határ.

A mennyiségi határoknak a törvényjavaslatbeli meghúzása azt eredményezheti, hogy a fogyasztók egy része kikerül a csekély mennyiség kategóriájából. Ebben az esetben már az igazoltan drogfüggők sem választhatják a gyógykezelést, hiszen minél inkább a szer rabjává válik valaki, annál inkább növelnie kell saját napi adagját. Vagyis éppen azok esnének el a terápiára lehetőségétől, akik a leginkább rászorulnak. A nem függők pedig pusztán a drog megszerzése, elfogyasztása esetén is 5 évig terjedő szabadságvesztésre számíthatnak.

AMI KIMARADT A JAVASLATBÓL

Nemzetközi példákkal összehasonlítva a leendő szabályozást, több hiányosságot is találhatunk. A legtöbb európai országban az egyes kábítószereket különböző módon szabályozzák. Több megoldás is

ismert: néhány országban csak a kannabisz-származékok fogyasztása nem tiltott, de a többi kábítószer használatát büntetik. Máshol a könnyű drogok fogyasztása olyannyira szabad, hogy kereskedelmük állami monopólium. De azokban az országokban sem ítélik meg egységesen az egyes drogot, ahol mindenféle kábítószer tartása és kereskedelme bűncselekmény. A büntetési tételek sokszor attól függenek, hogy milyen kábítószerrel követték el a tiltott cselekményt. A legelterjedtebb megoldás az, hogy a drogot veszélyességük szerint osztályokba sorolják. Hazánkban eddig, s úgy tűnik ezután is, csak az ítélkezési gyakorlat során képzelhető el valamiféle (persze nagyon szubjektív) differenciálás. Pedig nyilvánvaló, hogy nem hasonlítható össze mondjuk a marihuána- és a heroinfogyasztás társadalomra veszélyessége. (Bár megítélésem szerint a társadalomra veszélyesség a fogyasztásnál, ahol az elkövető csak magát károsítja, nehezen értelmezhető.)

A javaslat másik lényeges hiányossága a tiltott drogok kereskedelmével kapcsolatos. Természetesen még a legliberálisabb drogpolitikát folytató államok büntetőjoga is szigorúan bünteti a kereskedői típusú magatartásokat (forgalomba hozatal, kereskedés és így tovább). Ugyanakkor gyakorlatilag minden európai szabályozás enyhébb büntetőjogi felelősségre vonással fenyegeti a kábítószerfüggő kereskedőket. Még azokban az országokban is, ahol igen komoly büntetésre számíthat a kereskedő, abban az esetben, ha maga is kábítószerfüggő, jóval kevesebbet kell börtönben töltenie. (Írországból például 15 év helyett 1 évet.) A *pusher*, vagyis a drogfüggő kereskedő, aki csak saját adagja előteremtése érdekében kényszerül árusításra, véleményem szerint jogilag és erkölcsileg sem eshet azonos elbírálás alá az árusítást az anyagi haszonszerzés miatt felvállaló *dealerrel*. A javaslat ezt a megkülönböztetést annak ellenére nem teszi meg, hogy az elterelést indokló ideológia – miszerint a kábítószerfüggők a drog áldozatai és kiszolgáltatottjai – logikus folytatása lenne a drogfüggő kereskedők kevésbé szigorú büntetése.

A VÁRHATÓ KÖVETKEZMÉNYEK

Ha az Országgyűlés a törvényjavaslattal megegyezően módosítja a Büntető törvénykönyv kábítószer-szabályait, akkor a jövőben a drogok okozta ártalmak növekedésére számíthatunk. A törvény hatályba lépé-

A TÖRVÉNYJAVASLATBAN TÜKRÖZŐDŐ KORMÁNYZATI POLITIKA ELFOGADJA, HOGY A JÖVŐBEN MÉG TÖBB BÜNTETŐELJÁRÁS INDULJON FIATAL DROGFOGYASZTÓK ELLEN, ÉS NAGYSZÁMÚ – SEGÍTSÉGRE, ESETLEG GYÓGYÍTÁSRA SZORULÓ – DROGHASZNÁLÓ KERÜLJÖN BÖRTÖNBE.

se hatni fog ugyan a tiltott drogok kereskedelmére, de nem úgy, ahogy azt az előterjesztők remélik: a piac átalakul, mégpedig a keményebb drogok terjedése várható, hiszen azok jóval nagyobb hasznot hoznak, a kockázat viszont azonos a könnyű drogok kereskedelmével. Az elrettentés következményeként elképzelhető rendkívül csekély keresletcsökkenés, bár a nemzetközi statisztikák és az elmúlt évtizedek

hazai tapasztalatai nem ezt támasztják alá. A prohibíció csak a szervezett bűnözést erősíti, és annak bevételeit növeli.

Világos, hogy a közbiztonság javításáról szónokló kormány miért nyúlt a könnyen indokolható szigorításhoz. Azonban az „Európa legszigorúbb drogtörvényét” emlegető kormányzati retorika nem tűnik időszerűnek, amikor a kontinens egyre több országában ismerik fel, hogy a büntetőjogi szigor fokozása nem segít a drogprobléma megoldásához. Az Európa Parlament 1995-ben elismerte, hogy „a tagországok társadalmaiban mindig is igény lesz a drogokra (...), az eddig követett politikák képtelenek voltak megakadályozni az illegális droghasználat virágzását”.

A büntetőjog – bármilyen egyszerű és kényelmes lenne – egymagában nem képes a kérdés kezelésére. Be kell látnunk, hogy a tiltó és elrettentő drogpolitika önmagában alkalmatlan a drogfogyasztás csökkentésére. A törvényjavaslatban tükröződő kormányzati politika elfogadja, hogy a jövőben még több büntetőeljárás induljon fiatal drogfogyasztók ellen, és nagyszámú – segítségre, esetleg gyógyításra szoruló – droghasználó kerüljön börtönbe. Ez a fajta kormányzati politika elfogadja, hogy a jövőben még kevesebb figyelem összpontosuljon az elmaradott egészségügyi intézményrendszerre, a speciális segítőprogramokra, a szakemberek képzésére. Tragikus következményekkel kell számolnunk, ha a terápiás és rehabilitációs helyek a rendőrség korlátlan ellenőrzése alá kerülnek, ha a megelőzés és a gyógyítás helyett a büntetés, a megtorlás kerül még inkább előtérbe.

A probléma megoldásához nem előítéletekre és moralizálásra van szükség, hanem józan belátásra és a közegészségügyi szempontok figyelembevételére. Rendkívül veszélyes, ha a politika az ésszerű szakmai érvek és szempontok számbavétele nélkül, vagy annak ellenére dönti el a kérdést. A fiatalokat pedig célszerűbb és hatékonyabb megvédeni a drogtól felvilágosítással és megelőzéssel, mint börtönbüntetéssel fenyegetve.